

הרף המוסרי לחברה מתוקנת וערכית מו"ר הר"ה רצון ערוסי שליט"א

הימים שבינן פסח לשבועות הם ימי ספירת העומר. בכל יום יום אנו סופרים כמה ימים חלפו מהעומר, מתוך ציפייה דרוכה לקראת קבלת התורה. יציאתנו ממצרים ושחרורנו מאויבינו ורודפינו העניקה לנו חרות פיטית, אך חייבה אותנו לערכים נעלים, ללמדנו שחג הפסח חג הגאולה, קשור קשר רעיוני לחג השבועות שהוא חג מתן תורה. וכדי לציין את הקשר ההדוק הזה, אנו סופרים את הימים מפסח לשבועות, כדי שנבין את ייעודנו מן הנהגת את עצמנו ואת צאצאינו לתורה ולערכים.

ואם המוכר התאושש הוא יכול לגאול את אדמתו אף לפני כן. "וַיִּשְׁבְּתֶם אִישׁ אֶל אֶחָתוֹ" (שם, י) - בדרך נפלאה זו, היהדות מגבילה את בני האדם ולא מאפשרת למעשה את צמיחתם של טייקונים תאבי בצע, שחולשים על רבבות פועלים עניים ואינם שבעים לעולם, "אֵלֶּה בְּכֹפֶף לֹא יִשְׁבַּע כֹּפֶף" (קהלת ה, ט).

"אל תונו איש את אחיו"

ציווי זה נסמך לפרשת שנת היובל. התורה מצווה אותנו שלא להפקיע מחירים, בין במוצרי קיום בסיסיים ובין במוצרים שנמצאים בתחרות. הגופים הגדולים במשק, שגורמים להקפצת מחירים וליצירת "בועות מחירים" שעושקות את המון העם - חוטאים, מפני שהם מתעתעים בהמון באמצעות תרגילים שיווקיים, מסחריים ופיננסיים, וגורמים להמון עם ישראל להיות משועבדים רוב חייהם ולחיות בלחץ ובדוחק. לפי תורת ישראל יש להגן על כלל החברה, ובמיוחד על החלשים שבה, ולא לאפשר לתאוות הבצע להוביל את המדיניות.

זאת ועוד, חכמי ישראל לימדונו על סוג הונאה נוסף, אונאת דברים: פעמים שאדם נפגש עם חברו ואומר לו "כמה אני שמח לראות אותך, אני פותח עכשיו בקבוק יין במיוחד בשבילך", אף שהוא התכוון גם בלעדיו לפתוח את בקבוק היין. לכאורה, מדובר בקושי ב"שקר קטן". ובכן, לא ולא! חכמי ישראל מורים לנו שלא לרמות, קבל את חברך בכבוד, אך אל תונה אותו שאתה פותח בקבוק במיוחד בשבילו. ראו עד כמה תורת ישראל מחנכת אותנו ליושרה ולאהבת האמת. דוגמה נוספת: אדם שהיה פושע בעברו ושב בתשובה ועתה הוא עובד ביושר ותורם לחברה. נניח שאותו אדם חנה בטעות במקום שאינו שלו, ומישהו ראה אותו ואמר לו: "אתה עברתי מוצר, אנחנו זוכרים מה עשית". תוספת המילים הללו נקראת 'אונאת דברים'. מדוע נייסר את האדם הזה ונכלים אותו בעברו? מדוע לא נאפשר לו להשתקם בכבוד? אנו כפירים אנשים שהחברה לא הניחה להם להשתקם והם שקעו בדיכאון ונשברו. אותו הדבר גם לגבי גרים. מי שהציק להם והטיח בהם: "גויים, ערב רב" וכיו"ב, חוטא חטא חמור. ללמדנו כמה תורת ישראל מטפחת באמת את כבוד האדם וחירותו.

צדק חברתי בשנת היובל

ספירת העומר מוטלת על כל אחד ואחד, בשונה מספירת שנות השמיטה והיובל, שמוטלת על בית הדין הגדול בלבד - הסנהדרין. שנת החמישים היא שנת היובל, ולה אופי חברתי מובהק שבא לידי ביטוי בכמה עניינים:

- (א) בדומה לשנת השמיטה, אין בעלות על היובל, כל אחד רשאי להיכנס למטעים ולשדות ולקחת די צרכו, להזכירנו שכל העולם כולו שייך לקב"ה, "כִּי גְרִים וְתוֹשָׁבִים אַתֶּם עַמִּי" (ויקרא כה, כג), והוא ציווה אותנו לתת משלו לאחיינו בשנות השמיטה והיובל.
- (ב) בימיהם היו נמכרים לעבדים, ובשנת היובל הם היו יוצאים לחירות, וכל יהודי ויהודי מצווה לתקוע בשופר כדי לבטא את חירותו.
- (ג) תפיסת עולמה החברתית של היהדות דוגלת בקיומו של מעמד ביניים רחב ככל שניתן, מפני שההון בעיני היהדות הוא אמצעי חשוב להשגת מטרת, אך ריכוזו בידיים מעטות עלול להוות סכסלה גדולה, ולגרור לסיאוב מוסרי שעלול להביא לחורבן. תורת ישראל מגינה על המון העם מפני תאוות של אוהבי בצע מתוחכמים, ומעניקה לכל יהודי אחוזה ונחלה שתאפשר לו בסיס עצמאי לקיום בכבוד. כלומר, אם יהודי מתמוטט מבחינה כלכלית ומוכר את אחוזתו בליט ברירה, אין מכירתו מכירה מוחלטת לצמיתות, אלא מכירה זמנית בלבד עד שנת היובל,

חכמים, היזהרו בדברים

זהו הבסיס לחינוך בני הנוער, ולכן לא אחת אנו פונים לחברי הכנסת: היזהרו בדבריכם, מחובתכם להביע את דעתכם המושכלת, כדי להפרות ולהעשיר את הדיון ולהגיע לחקר האמת, אך היזהרו מלכנות את חבריכם בתארים: נוכל, שקרן וכו'. אף שיש חופש ביטוי, אין זה אלא הפקרות הביטוי, שמהווה פגיעה בבסיס התרבות הערפית המוסרית. אם אדם חושב שכלו כל הקיצים והוא חייב לומר את שבלבו - בסדר, אבל לא ייתכן שלמחרת הוא יחבק את מי שתקף בחמת זעם. כלומר, השחיתות המוסרית גרמה לאובדן דרך, ורבים פועלים מכוח אינטרסים זרים.

פולחן אישיות

ירמיהו הנביא זועם על בני דורו שמשליכים את יהבם על בשר ודם, והוא מוכיח אותם: "הַיַּעֲשֶׂה לּוֹ אָדָם אֱלֹהִים וְהִפָּה לֹא אֱלֹהִים?" (ז, טז). גם בחברה של ימינו אנו נתקלים בפולחן אישיות, מטפחים הערצה לאישיות מסוימת, ומתייחסים אליה בכבוד אלהי. אמנם, חובה לכבד כל אדם, ובמיוחד אנשים שהגיעו למעלה, אך אסור באיסור חמור להפוך אותם לאלהים.

ולכן אומר הנביא: "בְּרֹאֵךְ הַגִּבֹּר אֲשֶׁר יִבְטַח בֵּהּ וְהָיָה ה' מִבְּטָחוֹ: וְהָיָה כְּעֶץ שֶׁתוֹלַע עַל מִים וְעַל יַבֵּל יִשְׁלַח שָׂרָשָׁיו, וְלֹא יִרְאֶה כִּי יָבֵא חֶם וְהָיָה עֲלֵהוּ רֵעַן וּבִשְׁנֵת בְּצִרְתּוֹ לֹא יִדָּאָג וְלֹא יִמַּשׁ מַעֲשֵׂוֹת פִּרְיִי" (ירמיה ז, טז-ח). כלומר, על האדם לבטוח בה', כי לא אחת יש בני אדם, ואפילו חברים, ש"ימכרו" אותך בלשונות מצועצעים ובהבטחות שוא, לכן ברוך הגבר אשר יבטח בה', ששם מבטחו ביוצר הכל שלא תלוי באף אחד.

יהי רצון שנזכה לרתום את הימים האלה לחיזוק ערכים חברתיים, בקשירת חגיגות החירות הפיטית להקניית ערכים נעלים, ביצירת חברה אידיאלית מתוקנת, בריאה וערכית, להיות עם סגולה, ממלכת כהנים וגוי קדוש.

העלון מוקדש לזכרו של
ר' שלום ב"ר יחיאל רצאבי נע"ג

הליכות עם ישראל-עמותה להפצת ערכי היהדות הנאמנה

רח' נחל גמלא 2, קריית אונו, ת.ד. 211, מיקוד: 55100

בשיתוף: "אורות יצחק", גרעין תורני קהילתי - מודיעין

האם משה רבנו היה מגמגם? הרב ד"ר אדיר דחוח - הלוי יצ"ו

אחת האגדות המפורסמות ביותר בעולם היהודי היא האגדה על משה רבנו, וכיצד הוא הפך להיות אדם מגמגם. הקב"ה מורה למשה רבנו להנהיג את עם ישראל ולהוציא את אבותינו משעבוד מצרים, ומשה רבנו חושש משליחותו בטענה שהוא "כבד פה וכבד לשון". וזו תשובתו של משה רבנו במלואה (שמות ד, י): "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל ה', בִּי אֶל-דְּבַרְךָ, לֹא אִישׁ דְּבָרִים אֲנִי, גַּם מִתְמוּל גַּם מִשְׁלֹשִׁים, גַּם מֵאֵז דְּבָרְךָ אֶל עַבְדְּךָ, כִּי כָבֵד פֹּה וְכָבֵד לְשׁוֹן אֲנִי". מחבר האגדה סבר שיש בפסוק זה רמז לכך שמשה רבנו היה מגמגם, והוא חיבר אגדה ציורית ומוסכת לב, שבה הוא מתאר כיצד משה רבנו הפך להיות מגמגם.

שיכולת הדיבור היא אחד משני האמצעים החשובים ביותר שיש לאדם להשגת דעת וחכמה ולהתפתחות שכלית ברמה הנדרשת לנבואה. שני האמצעים הללו הם: יכולת השמיעה ויכולת הדיבור. ללא יכולת דיבור טובה אדם יתקשה לדון בדברי חכמה, לשאול שאלות ולקדם את ענייניו בצורה תקינה.

הרמב"ם ממשיך ומבאר, שלא די בכך שיצירת המוח והתפתחות הפיזיולוגית יהיו תקינות, ולא די בכך שהתפתחות הפיזיולוגית של שאר איברי האדם תהא תקינה, כדי להגיע לשלמות הנדרשת לנבואה, האדם צריך גם ללמוד ולהחפץ, וזה לשונו (שם): "זגם שאותו האדם למד וקחפים עד שיצא מן הכוח אל הפעל, ונעשה לו שכל אנושי בשלמותו ותמולו (=בכלילות שלמותו)". וכאמור, השגת שכל אנושי כליל השלמות הנדרשת לנבואה, כמו שמתאר כאן הרמב"ם, לא תתאפשר כאשר יש מעצור מהגעה לאותה השלמות. ולא רק מעצור שכלי-פיזיולוגי, כל מעצור שמעכב את האדם מהגעה לשלמות רוחנית ולימודית, יחסום את דרכו של האדם מהגעה לנבואה. וכבר אמרנו ששני המעצורים החיצוניים הגדולים ביותר הם יכולת הדיבור והשמיעה.

מעלת נבואתו של משה רבנו

כדי לחדד את השאלה, ראוי להתבונן גם בייחודיות נבואתו של משה רבנו. הרמב"ם מלמדנו שנבואתו של משה רבנו איננה כנבואת שאר הנביאים, מפני שהיא במעלה ייחודית וגבוהה ממעלת הנבואה. ולכן, אם השלמות השכלית והפיזיולוגית הכרחית לגבי שאר הנביאים, קל וחומר שהיא הכרחית אלף פעמים ביחס לנבואתו הייחודית של משה רבנו.

נתבונן אפוא במאפיינים שמייחדים את נבואתו של משה רבנו, וזה לשון הרמב"ם ב"משנה תורה" (הלכות יסודי התורה פרק ז):

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל ה' בִּי אֶל-דְּבַרְךָ, לֹא אִישׁ דְּבָרִים אֲנִי, גַּם מִתְמוּל גַּם מִשְׁלֹשִׁים, גַּם מֵאֵז דְּבָרְךָ אֶל עַבְדְּךָ, כִּי כָבֵד פֹּה וְכָבֵד לְשׁוֹן אֲנִי". [תרגום]: "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קְדָם יי בָּבְעוּ יי. לֹא גָבַר דְּמִלּוֹל אָנֹכִי. אֲנִי מֵאֲתָמָל אֲנִי מְדַקְמוּהִי. אֲנִי מַעֲיָדָן דְּסִלְלִיתָא עִם עַבְדְּךָ. אֲנִי יְקִיר סְסִלִל, וְעִסְקִי לִישָׁן אָנֹכִי".

"אֲנִי יְקִיר סְסִלִל, וְעִסְקִי לִישָׁן אָנֹכִי" - מפני שדברי יקרים ולשוני עמוקה. כלומר, משה רבנו חשש שמא העם לא ישמע לו, לא משום שהוא חלילה מגמגם, אלא משום שמעלתו הרוחנית הגבוהה ומושגי המחשבה הייחודיים והנשגבים שלו, הביאוהו להטיל ספק שמא המון העם לא יבינו את דבריו, מפני שרמת מושגיהם המחשבתית כה רחוקה מרמתו.

ומסיבה זו השיב ה' למשה (שם, יב): "וְעַתָּה לֵךְ וְאָנֹכִי אֶהְיֶה עִם פִּיךָ וְהוֹרִיתִיךָ אֶשְׂרָר תְּדַבֵּר", ותרגם שם אונקלוס: "וְיָבֵעַן אִישׁ אִישׁ. וְיִסְרִי יְהִי עִם פִּיךָ, וְאֶלְפִיךָ דְּתַסְלִיל". כלומר, לך משה רבנו להנהיג את עם ישראל, ואני הקב"ה אֶלְפִידְךָ אוֹתָךְ כִּיצַד לְתַקְשֶׁר עִם הָעָם לְפִי רַמְתָּם. **עַקְדוֹ שֶׁלֵּם.**

במדרש שמות רבה (א, כו) מסופר על יופיו של משה רבנו ועל אהבתו של פרעה אליו. משה רבנו היה יושב ומשחק על ברפי פרעה, נוטל את כתר פרעה על ראשו. כשראו זאת יועצי פרעה, הם יעצו שיש להרגו, מפני שתינוק זה עתיד להחריב את מלכות פרעה. בין היועצים ישב יתרו (לימים חותן משה) שכנראה ביקש האצילו, והוא יעץ שיגנון לפני משה קערה ובה זהב וגחלת, אם יושיט ידו לזהב - יוש בו דעת ולכן יש להרגו, ואם יושיט ידו לגחלת - אין בו דעת ואין צורך להרגו. משה רבנו הושיט את ידו לזהב, ברם נעשה לו נס והמלאך גבריאל הסיט את ידו לגחלת, ומשה הרימה והכניסה לתוך פיו. כך לפי האגדה, משה רבנו נעשה מגמגם.

קושיה חזקה קמה וניציבה נגד הגיונה ואמיתות ההיסטוריות של אגדה זו: וכי יעלה על הדעת שתינוק יגע בגחלת מלונבת, ירים אותה ויכניסה לתוך פיו? הרי כל תינוק בריא מצויד באינסטינקטים חזקים, וברגע שתינוק יגע בגחלת יחוש את חופה, מיד הוא ירפה ממנה, ובוודאי שלא ימשיך להחזיק בה, ועוד ירימה בידו ויכניסה לתוך פיו?

מי ראוי לנבואה?

בספרו "מורה הנבוכים", הרמב"ם מתאר בהרחבה את התכונות הנדרשות לאדם כדי שיתרום למעלת הנבואה. התכונה הראשונה שהרמב"ם מונה היא שלמות שכלית-פיזיולוגית, ושלמות גופנית בכל שאר האיברים. כלומר, שמוח האדם ושאר איבריו, נוצרו והתפתחו בתכלית השלמות הטבעית. אדם שיש לו מום כלשהו, במוחו או בשאר איבריו, לא יוכל להגיע למעלת הנבואה, מפני שיש לו מעצור התפתחותי שעוצר אותו מלהגיע לשלמות הנדרשת לנבואה. וזה לשון הרמב"ם (חלק ב, פרק לו): "דע, שאם היה אחד מבני אדם עצם מוחו בעיקר יצירתו בתכלית האיוון, בזוך החומר שלו ומזוגו המיוחד, בכל חלק מחלקו ובכמותו ותנוחתו, ואין לו שום מעצור מזגי מחמת אבר אחר [...]".

הדברים ברורים ביחס לתקינות פעילות המוח, ברם הרמב"ם מוסיף שגם מעצור בכל אחד משאר האיברים, כגון מום מולד או נרפש, יעצור את האדם מהגעה לשלמות הנדרשת לנבואה. וביחס למום שייחסה האגדה למשה רבנו, דהיינו הגמגום, אין ספק שאגדה זו הייתה נדחית ומורחקת מביט מדרשו של הרמב"ם, מפני

שמעו ותחי נפשכם - טלפון הלכה יומית ושיעורים חדשים נוספים מפי מורנו ורבנו הגאון הרב ראן ערוסי שליט"א 0110-079-911 הלכה יומית כל יום !!!

נוס ברכות
לידידנו היקרים
ר' דן עמיאל מנהל אתר "נצח ישראל"
ורעייתו הדר שתחי'
עם הולדת הבת רינה שתחי'
שתזכו וישמע בביתכם קול רינה ותודה וישועה
המאחלים
מערכת אור ההליכות

נוס ברכות
לידידנו
הרב ד"ר עידו פכטר הל"ו
רב קהילת ישראל הצעיר, פולג נתניה
עם קבלת הדוקטורט
שתזכה להאהיב שם שמים בשליחותך
המאחלים
מערכת אור ההליכות

יום עיון במשנת הרמב"ם

במסגרת ישיבת ראש חודש בנתניה

ר' רותם כתבי יצ"ו

הפתרון לפי דברי הרמב"ם אשר מחק את הקושי קליל.

למעשה הרמב"ם דייק בהגדרתו והשתמש בצירוף "חזקת משיח" דהיינו יסוד האמונה בביאת המשיח והציפייה אליו נעוץ בהכרה במציאות של חזקת משיח. משמע שהמשיח יתגלה למפרע כלומר רק לאחר שהגיע ועשה את המוטל עליו נוכל להכריז עליו כמלך המשיח.

חתימת רצף הלימוד נעשתה בידי הרב אהרון קאפח הי"ו שדאג לעורר את דעת השומעים לנושא "הגאולה הפסיקתית במשנת הרמב"ם". הרב אהרון ניתח את הצורך בהבנת כללי הפסיקה של קהילת תימן לאחר הגעתם אל ארץ הקודש. הוא ציין את המציאות ההלכתית הסבוכה עמה נפגשו יוצאי גלות תימן לאחר עלייתם, והדגיש את התחושה של קהילת תימן כאשר נתקלה בהנהגות חדשות מצד דעותיהן של הקהילות השונות.

בעקבות כך צמח בקרב בני תימן המונח "מנהג ארץ ישראל" אשר היווה עיקרון שאִפְּשׁר את אימוץ המנהגים האחרים ואף את התכופות הקוסמה וחולשת הדעת של תלמידי החכמים אליהם בלית ברירה. גורמים אלה שינו בקרב יהדות תימן הלכות ברורות ותפיסות מיוסדות. הרב אהרון מנה דוגמאות רבות לתופעה הנ"ל והפנה למנהגים בעלי יסודות הלכתיים איתנים אשר נשחקו במרוצת הזמן. מתוך מקורותיו התייחס להבנת הכלל "הלכה כבביתא" במשנת הרמב"ם והצורך לנהוג אחר מי שהדעת נוטה לדבריו.

בנוסף חיזק את המסורת בה אוחזים בני תימן וביסס את עמדתו אודות ההימנעות מכפיפות קוסמה והחקירה אחר מנהגי הקהילות האחרות טרם קבלתם. לבסוף, סיפר מעשה שאירע עם מארי יוסף קאפח והגיש 'פנינה' מאמרותיו - "אם הרמב"ם הוא גוי אני גם כן גוי". כמו כן בסיומו ציטט את הרב קוק ששיבח מנהגי תימן כ"הקרובים הרבה למנהגי ישראל היותר ראשונים".

נסכם ונאמר כי בקרב המון העם נהוג לראות בשם 'אייר' את ראשי התיבות לצירוף "אני יי רופאך". אכן מה טוב ומה נעים לפתוח את ראש החודש בדברי תורה המרפאים את הנפשות (שנאמר: "ויהיו חיים לנפשך"), וללא ספק הרכב השיעורים נתן את המענה והרווה את הצמאים בדעת א-לוהים.

ניתן לצפות בשיעורים הנ"ל בשידור חוזר באתר 'נצח ישראל' (net-sah.org)

כהרגלו בקודש, קיים סניף "הליכות עם ישראל" בנתניה את ישיבת ראש חודש, עם כניסתו של חודש אייר ה'תשע"ז. המרכז הקהילתי "מקור חיים" פתח דלתותיו לטובת הכינוס ולמען תימלא הארץ דעה את ה'. הלימוד שנערך במסגרת המאורע כלל עיונים במשנת הרמב"ם אשר נאמרו במתק שפתיים והרחיבו את דרכי המחשבה כפליים. להלן תובא תמצית דבריהם של נושאי האַמְרִים היקרים בזה אחר זה כמטעמת לחיך.

לאחר ההתכנסות נשא בראשונה דברים הרב אדיר דחוח-הלוי הי"ו אשר עסק בנושא "כתר מלכות לאורו של הרמב"ם". הרב אדיר דש ועיין בהשלכות המחשבתיות והתורניות הנובעות מתוך פיוטו של ר' שלמה אבן גבירול, תוך שהוא מעמת אותן עם השקפתו של הרמב"ם. בעיונו ייחס חשיבות לנתונים המדעיים המשובשים אשר קיימים בפנים הפיוט וכן בריבוי תארי השבח כלפי ה'. עיקר דבריו נסבו על היחס השלילי בתורת הרמב"ם אל האסטרוולוגיה וראייתו אותה כשורש של עבודה זרה. זאת לאור ייחוס כוחות לכוכבים ולמזלות אשר מופיע בפיוט אשר נאמר לא פחות ולא יותר ביום הכיפורים. הוא הציג את התייחסותו של הרמב"ם בספרו "מורה הנבוכים" אל העבודה הזרה וציין כי עולה מדבריו שמטרתה העיקרית של התורה היא סילוק וביעור העבודה הזרה. אולם עיקרון חשוב זה נפגם לאור דוגמאות המופיעות בפיוט "כתר מלכות" אשר בלי לשים לב עלולות לגרום תהליך של שכחת הבורא וביטול כל הכוחות לו יתברך כשם שהתרחש בימי אנוש כתיאורו של הרמב"ם (ראש הלכות ע"ז).

מכאן נטל את המושכות הרב עידו פכטר הי"ו אשר עסק בנושא "הציפייה לישועה במשנת הרמב"ם". הרב עידו סקר בקצרה את העידן המשיחי, קרי ההתרחשויות בתקופת חבלו של משיח והיחס המובע אצל חז"ל לתקופה זו. מכאן הוא ניגש לעסוק ביסוד האמונה מתוך שלושה עשר יסודותיו של הרמב"ם הנוגע בביאת המשיח והציפייה לו. בדבריו העלה את ייחסם של חז"ל והרמב"ם למחשבי קיצים וכן תפיסתם כלפי ר' עקיבא וכן כוזבא (בר-כוכבא) מתוך מטרה להבין כיצד ניתן לממש את יסוד הציפייה למשיח אמת בדבריו של הרמב"ם.

הקושי שעלה בהקשר זה נבע מתפיסה לפיה התגשמות הישועה לביאת המשיח היא הריסתו של היסוד. כיצד ניתן לצפות שחזן זה יתממש, שהרי הוא יערער את יסוד הציפייה אשר אמור להיות מיסודות הדת ולפיכך כל משיח תמיד ייתפס כמשיח שקר. אולם בסוף הדברים הועלה

שניתן לו לבקר בו, והוא מנצל את שהותו לעשייתם של דברים בני קיימא.

בפירושו, הרמב"ם מלמד שחז"ל פעמים רבות מדברים על "העולם", ואינם מתכוונים דווקא לכלל היקום שמשותף לכולנו, אלא לעולם הקטן והאישי שיש לכל אחד מאיתנו. כך הייתה הבנתו גם במאמר אחר של חז"ל: "אין לו לקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה" (בהקדמתו לפירוש המשנה), וביאורו היה שהקב"ה חפץ בכל אדם שלאחר עיסוקיו ההכרחיים בצרכי קיומו יקדיש את זמנו הפנוי ללימודה של ההלכה שהיא אוצרו של הקב"ה שהוענק לישראל. את זמנו הפנוי של כל אדם ראו חכמינו כד' אמותיו האישיות, שכן השעות הרבות שהוא עוסק בפרנסתו ובדאגה לצרכיו ההכרחיים אינן משקפות את בחירותיו האישיות ואת רצונותיו. אין לו ברירות רבות בעשייתם, והוא נאלץ לעשותם פעמים רבות בעל כרחו. רק בשעותיו הפנויות ניכרת אישיותו הייחודית של כל אדם, ובהם היא באה לידי ביטוי. נמצא שבאָמְרָם "עולם", לא התכוונו לעולם הכללי אלא לעולם הפרטי של כל אדם, ובו הקב"ה מתאָוָה כביכול שלא יהא לאדם אלא שאיפה אחת, והיא העיסוק בהלכה, לימוד וקיום מצוותיה של התורה.

השאלה שעולה למקרא מְשֻׁנָה זו מתבקשת מיד: וכי יש אדם כלשהו שיכול לאבד את העולם או לקיים אותו? רשע, גדול ככל שיהיה, מה כבר יש ביכולתו לעשות מול בריאה עצומה כעולמו של הקב"ה? ואף אם רשע כלשהו הגיע לעמדת השפעה בראשותו של מעצמה גדולה, האם על אדם נדיר שכזה המשנה מדברת? יותר נראה שהיא מדברת על אנשים רבים שנמצאים בינינו, רשעים שמאבדים אותו וצדיקים שמקיימים אותו, מה אם כן רצו חכמים לומר לנו?

הרמב"ם בפירושו התייחס לבעיה זו, והסברו הוא שאכן אין חז"ל מדברים על אובדנו של כלל היקום שברא הקב"ה, אלא מדובר על נפשו של האדם, עולמו הפנימי של כל אחד כלפי עצמו, "כי היא (הנפש) אשר בידו לתקנה ולהפסידה". באה המשנה ללמדנו שיש חומרה רבה למי שאינו מנצל את שהותו בעולם חשוב כל כך, ואינו טורח לעשות עם חייו דברים בעלי ערך; ומנגד יש הערכה רבה למי שיודע את חשיבות העולם

בית הדין לדיני ממונות

בראשותו של

הרה"ג רצון ערוסי שליט"א

רב העיר קריית אונו וחבר מועצת הרה"ר לישראל

קורא לציבור הרחב להתדיין רק ע"פ דין תורה בכפוף לחוק הבוררות.

לפרטים יש לפנות אל מזכיר ביה"ד בפקס:

1533-5351119

או באמצעות פנייה בכתב לבלקשת בוררות, בציון פרטי הצדדים המלאים והמדויקים, לכתובת:

בית הדין לדיני ממונות, ת.ד. 211 קריית אונו 55100

דוא"ל: bdmamonot@gmail.com

לשאלותיך

לְכֹנֹאֵל יוֹסֵף, אֲשֶׁר יֹאמַר לְכֶם תַּעֲשׂוּ

לקי"י כה
חשון
תשנ"ח

א. דברי המ"מ הם בכלי ויש תורת כלי עליו.

ב. נשק אישי הוא כלי ותורת כלי עליו ודינו כמ"ש המ"מ.

ג. מוקצה מחמת חסרון כיס תלוי ברוב העולם ואינו תלוי בכל פרט.

ד. כלי זכוכית שנשברו בחצר או בכל מקום שיש עוברים ושבים דינם כגרף של רעי ומותר לפנותו ולטאטא [א] את המקום שלא יזוקו בהן רבים.

בכ"ר יוסף קאפח

בשורה משמחת

שיעורים טלפוניים של מורינו הרב הגאון **רצון ערוסי** שליט"א שאפשר לשומעם גם בקו הטלפוני הנפלא של מערכת "קול הלשון" מחייגים 03-617-1111

ומיד לאחר מכן בתפריט הראשוני לוחצים את המספר:

1 → 3 → 6 → 46

בנוסף מידי יום שישי, ניתן יהיה לשמוע ב"קול הלשון" בשידור חי את שיעורו השבועי של הרב בכלל בקרית אונו. מתקשרים למספר הנ"ל ולוחצים כוכבית למעבר לשיעורים חיים.

ניתן לצפות בשידור חי באתר נצח ישראל (net-sah.org).

שעות השיעור ביום שישי החל משעה 8:30 עד 11:00.

שו"ת מו"ר הרה"ג רצון ערוסי שליט"א

מתוך אתר "מורשת" www.moreshet.co.il ואתר "נצח ישראל" www.net-sah.org

גיעלה, ואם אוכלים גם עוגות, אחד מברך ברכות אחרונות לכולם.

ש. האם לפי הרב קאפח מותר לגבר לחבק את אמו?

לא מזמן ראיתי בפה"מ שלדעת הרמב"ם הדבר אסור, והדבר צינע אותי ואת אימי מאד! האם ייתכן למצוא כאן היתר?

ת. עליך לדעת, שאסור לחבק או לנשק אשה שהיא ערווה לו לאדם.

ולפי רבינו, איסור זה הוא מן התורה, שנאמר לא תקרבו לגלות ערווה, הלי איסורי ביאה, כא, א.

אולם אם אדם מנשק או מחבק אשה שהיא ערווה עליו, ולבו גס בה, כגון בתו או אמו, אין איסור תורה.

ועד גיל מסוים, מותר. ומגיל מסוים זה גנאי ותועבה וטפשות.

הרמב"ם בפיהמ"ש, סנהדרין, ז, ד, החמיר וקבע [שלנשק ולחבק] את בתו עד גיל תשע ויום אחד - מותר, והאם עם הבן עד גיל שתים עשרה ויום אחד - מותר.

ובמשנה תורה, איסורי ביאה, כא, ו-ז, פסק, בת עד גיל שתים עשרה ויום אחד - מותר, והבן עם אמו, עד היותו בן שלוש עשרה שנה ויום אחד.

כאמור, מעבר לגילים אלו, הדבר מוגנה, טיפשי ותועבה. זו שיטת רבינו. וכן נפסקה ההלכה בשו"ע, אה"ע, כא, ז, וכך אנו נוהגים ומאשרים.

אכן יש שהתרגלו להקל בכך, ואשרי מי ששדרג את הנהגותיו, כי עינינו ראות ולא זר, את ההתדרדרות שיש בלימיו, שכל איש ואשה, נער ונערה, כשנפגשים, מתנשקים ומתחבקים.

ועלינו לזכור כי אנו אמורים להיות עם קדוש.

הציבור צריך להתפלל בקול עד [סוף] שים שלום בדומה למוסף?

2. בברכת המזון מנהגינו שבעל הבית מברך ומוציא את כל בני המשפחה. האם כך הוא הדבר גם בברכת על המחיה?

(ראיתי בתשובה קודמת של הרב שלפי שיטת רבינו "אכילת מזון" מדאורייתא כוללת את ברכת המזון וגם מזונות (על המחיה), ולכן היה נראה לי שגם ב-על המחיה ניתן שבעל הבית יברך לבני המשפחה, כמו בברכת המזון. האם הסברא שלי נכונה?)

ת. 1. לפי הדין כל התפילות: שחרית, מוסף, מנחה ונעילה, חוץ מערבית, ש"ץ חייב לומר כל התפילה, במושלם, בקול רם, כדי להוציא מי שאינו יודע. ולכן, לא טוב הוא המנהג להתפלל מנחה בקול עד הקדושה בלבד.

2. אין קשר בין העובדה שברכת המזון היא מדאורייתא, לבין העובדה שאחד מברך לכולם ברכת המזון. כי אחד מברך לכולם, מדין ברוב עם הדרת מלך, שכולם מתאחדים סביב מברך אחד, והוא מזמן, ומלכדם, ומברך עבור כולם. וזה הדין הוא בסעודה, ואין סעודה אלא בפת, שאחריה מברכים ברכת המזון.

אבל על המחיה היא על אכילת עוגה, או פת הבאה בכסנין.

ודברים אלו לא בהכרח שהם נאכלים ביחד, כמו בסעודה, אך כשאוכלים

כי גם אם נגיד שהעם טעה והכריז בטעות על משיח שקר כעל משיח אמת, למה הוא נענש על כך?

והרי גם בבר כוכבא העם טעה להחשיבו כמשיח. אמנם שם הצרות באו כתוצאה מכישלון המרד אבל לא מצינו שנענשו על כך. ובמשיחי השקר בתימן לא היה מרד ממש שגרם לחללים כמו בבר כוכבא. אז מניין לרמב"ם שהם גרמו לצרות?

ת. בדרך כלל משיחי שקר גורמים למפחי נפש ולאכזבות, וכתוצאה מכך למשברים באמונה.

יש ומשיחי שקר גם מתנהלים שלא לפי ההלכה, וגורמים לשיבושים הלכתיים ודתיים שחוררים, כמו ש"ץ וכיו"ב.

משיחי שקר גורמים לכך, שהשלטונות הזרים רואים בהם ניצנים של מרד נגדם או התארגנות נגדם, ומדכאים את עמנו. עניין בר כוכבא שונה, כי גדולי חכמי ישראל תמכו בו, והם לא טעו, כי הוא היה ראוי, אלא שבסוף שינה דרכו.

ש. 1. כאשר אנו מתפללים תפילת מוסף אחת, שליח הציבור קקרא בקול עד [סוף] שים שלום. האם זה נעשה בגלל ברכת כהנים? אם כן, אז יוצא שבתפילת מנחה ריגלה שליח הציבור קקרא עד אתה קדוש בלבד, או שמא גם בתפילת מנחה שליח

הרמב"ם לקראת סוף אגרת תימן [בנספח] מדבר על נביאי ומשיחי השקר ואומר שבגללם קרו לישראל צרות רבות. אעתיק חלק מלשונו לתזכורת:

"ויש עליכם לדעת כי בתחילת מלכות ישמעאל עמד איש בעבר הנהר ואמר שהוא משיח, ויצא בכלל עשרת אלפים מישראל והייתה האות שלו שלן מצורע והשכים בריא, ולא נשלם עסקו ולא עמדה עצתו וחרז. ונשאר ישראל אחריו בערי אֶסְפֶּהָן בעצם הגלות, והתחדשו עליהם בגללו צרות.

וכמו כן עמד איש אחד במערב במדינת פאס, היום מ"ה שנה, ואמר שהוא מבשר ושלוחו של משיח, ואמר שבאותה שנה יגלה, ולא יצא דברו לאור, והתחדשו לישראל בגללו צרות. והודיעני הדבר הזה מי שהיה מצוי בכל.

וקודם זה כמו עשר שנים עמד בארצות ספרד במדינות קרטה איש אחד, ואמר שהוא משיח, וכמעט קט הייתה כליה על שונאיהם של ישראל בגללו.

וקודם זה כמו למ"ד שנה עמד אחד בצרפת, ואמר שהוא משיח, ועשה אותות לפי סברתם, והרגוהו הצרפתים והרגו עמו כלל מקהילות הקודש.

ואלה הדברים שקדמה הבטחתם ע"י הנביאים שהודיעונו כמו שאמרתי לכם. שבקרוב לימות המשיח האמיתי ירבו הטוענים והחושבים שכל אחד מהם משיח, ולא תעמד טענתם ולא תתאמת, ויאבדו הם ויאבדו עמהם רבים."

השאלה שלי היא מדוע לדעת הרמב"ם משיחי ונביאי שקר גורמים צרות לעם ישראל, ומניין הקשר הסיבתי בינם לבין הצרות?